

બનામે ખુદા.

465

પારસી ઈમ્પીરીયલ નાટક મંડળી.

અંદાજે-જફા.

નાટકમાં ગવાતા ગાયનો.

(બી પારસી ઈમ્પીરીયલ નાટક મંડળી માટે લખનાર)
અનશી ઇતરત હુસેન " નઈયર. "

પાલી પ્રસીદ્ધ કરનાર-મજકુર નાટક મંડળીના માલિકો.

પ્રત ૩૦૦૦ હજાર.

મુબઈ.

" જુલેશ્વર પ્રોટીંગ પ્રેસ " શુભાલવાડી ધર નં.-૪૨
પ્રોટર સખારામ શુભાજીએ માલિકીક ને માટે જામ્યું છે.

કીમત ત્રણ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ

૪૩૮૦
૬૨૬૮:૨-૧ - ૨૬૮

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૩૮૦

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ અંદાને ૪૩૮૦ ગાયત્રી

વિષય ૬૨૬૮:૨-૧ ૨૬૮

બનામે ખુદા.

અંદાજે-જફા.

નાટકનો દુંક સાર.

અંક પેહલો—પ્રવેશ પેહલો.

વસીમનુ ઘેર--જમાનાની ગરદીશથી હાડમાર થએલો વસીમ પોતાની બદનસીબીપર વીલાપ કરતો જણાયછે--તેનાં બચ્ચાંઓ અજીબ, સલીમ, હમીદા ચાહુ બુખમરાથી બેભાર થઈ પોતાના બાપને અન્ન પાણી મેલવી આપવા માટે વીનવેછે. અધુરામાં પુરૂં તે મકાનની ધણીચાણીની દીકરી ગીબલા ભાડા માટે ઉધરાણી કરવા આવેછે, વસીમ ભાડુ આપવાની પોતાની અસક્તિ જણાવેછે--તવંગરીના અહંકારમાં છકી ગએલી ગીબલા ગરીબોતરફ પોતાને કેટલો ધીકકાર છે તે જાહેર કરી, એક કલાકમાં ભાડુ ન આપે તો ઘેરમાંથી હાંકી કાઢવાની ધમકી આપી ચાલી નીકળે છે. આ બધો મામલો જોતાં ભલા વસીમનુ અતઃકરણ દુખાયછે અને પોતાનો વીચારો જાહેર કરેછે કે--“ જગતમાં ભલાઈથી ચાલનારને જ્યારે આવી મુસીબતો વેઠવી પડેછે અને અપ્રામાણીકપણે ચાલતા દુઝોલતમ-દોષા ખપેછે, ત્યારે માહરે શું કામ નેક રાહે ચાલી મારા નાદાન અને ખ્યારા બચ્ચાંઓને સંકટના ગારમાં સળડાવવા? આજથી હું પણ બદમાશી નાઇનસાફી અને જૈર બ્યાજબી મારગો એખતીયાર કરી માહરાં બચ્ચાંઓને દુખમાંથી એકવીશ, બસ આજથી ચોરી છુટ દગલબાજીનો ખંદો ધારણ

કરીશ; કોઈપણ ભોગે પછસા મેળવી મહારા બચ્ચાઓને સંકટ-
માંથી ઉગારીશ. ”

એમ વીચાર કરી રાત્રને સમયે હાથમાં ભરેલી પીસ્તોલ
સાથે કોઈને પણ છુટવાનો વીચાર કરી નીકળી પડેછે.—

પીતાના જવા પછી અજીબ પોતાના ભાઈ મેહેનને કટકે
રોટલી મેળવી આપવા અર્થે સલીમ હુમીદાને છોડી નીકળી પડેછે.
અહીયાં એક કલાક વીતેલો હોવાથી ઘેરવાળીની દાસી પોલીસના
માણસોની મદદથી ઘેરનો કબજો લઈ અનાથ બાળકોને હાંકી કાઢેછે.

પ્રવેશ-ખીજો.

નગીનાનો બગીચો—તવંગર માળાપના પેટે અવતરેલી
નગીના નામની અહંકારી કન્યા ઉપજત સ્વભાવથીજ પુરૂષોને
ધીકારની નજરથી જોનાર નીવડી હતી, તરૂણાવસ્થામાં જ્યારે
તેણીના હાથના કોઈપણ ઉમ્મેદવારો આવતા તો તેઓને તુરંતકાર
સાથે લગ્નની ના પાડી હાંકી કાઢતી એટલુંજ નહીં પણ કેટલાકો
પ્યારના આંધળા થઈ જો તેને ત્યાંજ પડી રહેતા, તેઓને પોતાના
ગુલામો બનાવી તરેહવાર જાતની ખીદમતો કરાવી, કોઈને તો
ગાડીમાં જોડી ઘોડાઓની માફક ચલાવી પોતે ગાડીમાં બેસી પુરૂ-
શોની અપમાનનીય સ્થિતિ પર હંસી હંસીને મજા લેતી હતી.

એવા એક સંનયપર તેણી બાગમા ફરતી હતી, તે વખતે
પુરૂશોની વફાદારી અને બેવફાઈ પર આપસમાં દાસીઓ સાથે સંભા-
શણ ચલાવતા નગીના જોતી ઉઠે છે કે—“ એકપણ પુરૂશ
પોતાની સ્ત્રી તરફ વફાદાર રહ્યો હોયે એવું કોઈ મને દેખડાવે ?
તરતજ એક દાસી જોતી ઉઠે છે કે એક સાધરણ પંકંતીનો
આશક નામનો પુરૂશ પોતાની બધરી તરફ સાચો પ્રેમ ધરાવતાં
મે દીઠોછે, કોઈ એવી સ્ત્રી નથી કે તેને પોતાના પરણેતરથી જુદો
પાડી બેઠમાન બનાવે.

અહીયાં અબીમાની નગીના પોતે એવું બજાવી લાવવાની
હામબીડી આશકની તપાસ અર્થે નીકળી પડેછે.

પ્રવેશ ૩.

એકાન્ત રસ્તો—હુટમાર ચલાવી પોતાનો ગુજારો કરવાનો નીર્ધાર કરીચુકેલો વસીમ હુટવાના ધરાદાથી આવીને ભરાયછે સામેથી બે મુસાફરો આવી લાગેછે, વસીમ ગોલીથી એકને બેભન કરેછે. બીજો મુસાફર પોલીસની મદદ માટે બુમો પાડતો નાહુસી જાયછે. વસીમ બેભન થએલા મુસાફરનો અસમાજ હુટવા આવેછે, હુટવા જતાં તે મુસાફર બીજો કોઈજ નહીં પણ વરસોથી પરદેશ ગએલો પોતાનો વડો દીકરો નસીમ છે એમ જાણી પોતાની કમનસીબી પર વીલાપ કરેછે અને મદદ મેળવવા માટે દોડતો નીકળી જાયછે.

પ્રવેશ ૪.

બગીચો—ગીબલા નામની તવંગર માળાપને પેટે અવતરેલી દીકરી, (કે જેના મકાનમાં વસીમનું કુટુંબ રહેતું હતું) જવાનીની શરૂવાતમાજ આડે મારગે દોરવાઈ હતી. તે પોતાના આશક ફૈઝ અફસર હફીજ અને તેના મીત્ર વજહુત સાથે બાગના એકાન્તમાં ફરતી જણાયછે, નસીબના સંજોગે વસીમની દીકરી નીરદોશ અજીબ પોતાના નાના ભાઈએફનને ખાતર ભીક માંગવા ત્યાં આવી લાગેછે, છકેલ વજહુતની તેણીપર નજર પડેછે અને તેમ થવે તેના અંતઃકરણમાં ભુરા વીચારો ઉત્પન્ન થાયછે ભીક્ષા આપવાનું એક મનુષ્ય મુકી અજીબની નીતી બ્રષ્ટ કરવાના ધરાદાથી તેનીપર અલાપચારી કરેછે, દરમિયાન પોતાના દીકરાનું પોતાને હાથે થએલું ખુન અને તે માટે મદદ મેલવવાના ધરાદાથી વસીમ ત્યાં અચાનક આવી લાગે છે અને જોયછે શું ? કે પોતાનીજ દીકરીપર નીચ બદમાશો દસ્તદરાજી કરેછે. હજી તો અજીબનો બચાવ કરે તેટલાં ખુનના વાંકુમાં વસીમને કેદ કરી પુલીસવાલાઓ લઈ જાયછે. બાપડી નિરદોષ અજીબ હાલતરત બદમાશોના હાથપર સપડાયછે.

પ્રવેશ ૫ મો.

રસ્તો.—અહીયાં મોજીલા આશકમીયાંની પોતાની માઅશુક ધરબસી સાથે પ્યારબર્યો મેલાપ થાયછે, તે દરમિયાન નગીના

પોતાના માણસોની મદદથી આશકને કલોદોશ્કર્મ સુંવાડી બેઠેલ
બનાવી લઇ જાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો.

કબ્રસ્તાન—રવડતાં ચએલા બચ્યાં સલીમ અને હમીદા
ભટકતા કબ્રસ્તાન તરફ આવી લાગે છે. અજીબની નીતી વળહુતે
બ્રહ્મ કરી તેણીને પોતાના નોકરો મારફત અહીયાં લાવી નાંખી
દીધી છે. તે અહીયાં હોશચારીમાં આવતાં પોતાના નાના ભાઈ
બેહેનને મળે છે. બીબા' હાથપર પોલીસના તાબામાંથી છટકેલો
વસીમ ત્યાં આવી લાગે છે. ગરીબના કુટુંબનો મેલાપ થાય છે. પણ
કમનસીબે ત્યાં પોલીસ આવી લાગતાં વસીમને નાસી જવાની
ફરજ પડે છે. પોલીસ તેના શોધમાં નીશફળ નીવડે છે. પણ ત્યાં
ભટકતા બન્ને બચ્યાંને નાવારીસ ધારી અનાથશાળામાં મોકલી
આપવા પોતાના કબજામાં લે છે.

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧.

વળહુતનું ઘેર—નીતીથી બ્રહ્મ ચએલી અજીબ વળહુત
આગલ આવી, પોતાના રક્ષણાર્થે તેને વીનવે છે પણ મતલબપરસ્ત
વળહુત તેણીનું કાંઈપણ ન સાંભળતા હાંકી કાઢે છે—ગરીબ બીચારી
અજીબ! તેણીના જવા ઉપરાંત તેજ ઘેરમાં નસીબ સંજોગે તેણીના
નાના ભાઈબેહેનને લઈ પોલીસનો સીપાહી આવે છે, વળહુતને તે
અનાથ બાળકોનું પાલણ કરવા વીનવે છે, બદકાર વળહુત પેટેલ્લે તે
ઇનકાર કરે છે. પણ ત્યાર પછી, કુદરતે તેના દીલમાં દયા સુકવાથી તે
તે બચ્યાંઓને બોલાવી પોતાના આસરામાં લે છે.

પ્રવેશ ૨.

અમીર નઈમનો માતખર મેહેલ-વચગાળેની મુદ્દત દરમીયાન આડે મારગે દોરવાએલી ગીબલાને, તેણીના માખાપે પછસાના લોભથી એક માતખર સેઠીયા નઈમ સાથે પરણાવી આપી છે. આજે તે ગીબલા પોતાના ખુદા ખાવીન્દસાથે પ્યાર ભર્યા એખલાસમાં બેઠેલી જણાય છે.

ખીબ હાથપર જગતની હાડમારીથી નાસીપાસ થએલી અજબ, તેણીને જોએ દુખો દીધા છે તેઓપર કુંરમાં કુંરરીતે બદલો લેવા માટે તલબગાર બની આવી લાગે છે. ગીબલાની મુલાકાત લઈ અજબ તેણીને પોતાને ત્યાં દાસી તરીકે નોકરી અપાવવા ફરજ પાડે છે અને તે એજ શરતે કે બહીરમાં તું મારી સેઠાણી અને હું તારી દાસી, પણ એકાન્તમાં તું મારી દાસી અને હું તારી સેઠાણી તરીકે હુકમત ચલાવી મને દીધેલા દુખોનો હું તારીપર બદલો લેવા ઈચ્છુ છું. આવી કરડી શરત કરવા ગીબલા ના પાડે છે. પણ સુડ લેવાના આવેશમાં બાહુવરી બની ગએલી અજબ તેણીની બદકારી ઉઘાડી પાડવાની ધમકી આપે છે.

આ બન્ને વચ્ચેની સખત તાણાજણીની વાતો કંઈ અકસ્માત સંજોગે ખુદા નઈમના સાંભળવામાં આવે છે, અને પોતે કેવી એક બદકાર બધરી સાથે ખુદાપામાં લગન કરી ખાડામાં ટુટી પડયો છે તે જાણી ખરા દીલનો પસતાવો જાહેર કરે છે, અને કાંઈ નહીં તો પોતાના ખાનદાનની ઇજ્જત બચાવવા માટે અજબને પોતાને ત્યાં નોકરી ન રેહવા મનિ વીનવે છે પણ જીદખોરી અજબ ઉપકાર સાથે તેનું કેહવું ના કબુલ રાખે છે, લાચાર બની અમીર નઈમ કીરતારને હવાલે પોતાની ઇજ્જત સોંપી ચાલી જાય છે, અને હુદી અજબ તેજ મેહેલમાં પોતાનો સુકામ કરે છે.

પ્રવેશ ૩.

નગીનાનો બગીચો.—મોજલા મીયાં આશકને નગીના લઈ આવી છે, અને તેને વશ કરી પોતાનો બોલ નીલાવવાઅર્થે પ્રેમ પાશમાં વીંટાળી લેવા માંગે છે—રંગીલો આશક સાચ્યા પ્યારથી પોતાની માથુક ઘરબસી પર મરી ફીટેલો હોવાથી તે નગીનાની માગણીનો અનાદર કરી ચાલી જાય છે.

પ્રવેશ ૪.

નંદમ અમીરનો મેહેલ—એકાન્તમાં ગીજલા અને અજુબ—કીનાની શરૂવાત.

એ દરમીયાન એક ફરમાન અફસરને તથા વજાહતને સખત ઝપાઝપી થવે વજાહત ભયંકર રીતે ઘાયલ થાય છે. હફીજ નજદી-કમાન્જ કોઈ મકાનનો આસરો લેવાખાતર ન ધારેલા સંજોગો વચ્ચે ગીજલાના મકાનમાં આવી લાગે છે. બીજી તરફ અજુબ વજાહત પરબી કીનો લેવા તલપી રહી છે, તે વજાહત ઘાયલ થયેલો જાણી ખુશી થાય છે—ગીજલા લાચારીના સખતે તેઓને મકાનનો આસરો આપે છે, કીનાખોર અજુબ એ લોકની વાતચીત દરમીયાન ચુપકીથી નંદમ અમીરને લાવી પોતાની બધરીનો આગલો આશક હફીજને ઓળખાવે છે. ગીજલા ઘબરાય છે. (ટેબલો.)

પ્રવેશ ૫.

હફીમ સનાઅતનુ ઘેર.—જે ઘરમાં આશકની માથુક ઘરબસી દાસીતરીકે ચાકરીએ રહી છે, તે ઘેર હફીમ સનાઅતનુ હજુ તેના કુટુંબમાં ચાર માણસો હતા. એક હફીમ પોતે, બીજી તેની પરણેતર ખાનમ, ત્રીજી તેની દીકરી નગમા, અને ચોથા તેના જમાઈ ખએડ—

પોતાની બધરીનો કોઈ વાહલો, અહીંયાં ચોરીથી આવી બધરી સાથે પ્રેમકરી ચાલી જાય છે અને તે કોઈ અંગરેજ ટોપી પેહેરનાર છે, એમ હફીમ સનાઅત શકમન્દ છે. બીજી તરફ—

હુકીમની પેહુલી બધરીના પેટનો છોકરો જે બાપથી નાકર-
માન બની પરદેસ ગયો છે, તે પોતાની સાવકી માની મુલાકાતે
ચોરીથી આવનાર છે પણ સાવકી માતા તેને ઓળખતી નથી, તેથી
તેને કાગળમાં જણાવ્યું છે કે હું અંગરેજ ટોપી પેહુરીને
આવીશ. ત્રીજી તરફ--

હુકીમનો જમાઈ ખચેરૂં ઘણોજ ઉડાઉ અને કર્જદાર હોવાથી
બેલીફ વારંટલઈ તેની ઘર પકડમાં છે અને તે બેલીફ કોઈ અંગરેજ
ટોપીવાળો છે એમ જાણેલું હોવાથી હુકીમની દીકરી નગમા પોતાના
વરને બેલીફના હાથમાંથી બચાવવા ફીકરમન્દ છે. ચોથી તરફ--

ખચેરૂંને એવો વેહેમ છે કે નગમાને કોઈ જવાનીયો ચોરીથી
મલવા આવે છે અને તે અંગરેજ ટોપી પહેરે છે તેને પકડી પાડવા
ખચેરૂં ઇન્તેજાર છે.

આવા ઘોંટાળા દરમીયાન ક'બખ્ત આશક પોતાની માથુક
ઘરબસીને મળવા આવે છે પણ આવવા આગમચ કોઈ ઠેકાણે
ચાકરી મેળવવા ખાતર ગયો હતો અને ત્યાંના સેઠીયાનો હોકમ
હતો કે અંગરેજ દરેસમાં આવવું તેથી કમનસીબે અંગરેજ
ટોપી અને દરેસ સાથે આવી લાગો, જેથી ઘોંટાળો શરૂ થયો.

અંગરેજ ટોપીપરથી હુકીમ તેને પોતાની બધરીને ચાહ-
નારો સમજ્યો, ખાનમે તેને સાવકો દીકરો ઓળખીયો, ખચેરૂં તેને
નગમાનો આશક સમજ્યો, અને નગમાએ તેની બેલીફ ઠોક્કી બેસા-
ડીયો. ઝગડો જાગ્યો પણ છેવટે ઘરબસીના ખુલાસાથી તે ખરો કોણ
હતો ? એ જ્યારે જાણવામાં આવ્યું ત્યારે બધા શાંત પડ્યા.

પ્રવેશ ૬.

અજીજની તાબેદારીથી કંટાળીને ગીબલા અજીજનુ ખુન કરાવવા કેઈ ખુની માણસની શોધમાં નીકળી પડે છે. બીજા હુથપર પોલીસના પંખમાથી છટકેલો વસીમ ચોરી છુપીથી વેશ બદલી ખુનીનો પેશો અખતીયાર કરે છે. ગીબલા સાથે તેની સુલાકાત થાય છે. ગીબલા અજીજનુ ખુન કરાવવા તેની સાથે સાદું કરે છે.

પણ પોતાના દુર્ભાગ્યથી વસીમ પોતે જાણી શકતો નથી કે પોતાની દીકરીનુજ ખુન કરવાનું સાદું નકકી કર્યું છે. ?

પ્રવેશ ૭ મો.

નઈમ અમીરનું મકાન-ઘાયલ થએલા વજાહતની સારવાર કરવા માટે દાસીઓને દરેકને ત્રણ ત્રણ કલાક સુધી સારવાર માટે રોકવાનો અમીર નઈમના હોકમ મુજબ અજીજની વાતી આવતાં તે હાજર રહે છે. આગલા કરતુકે યાદ દેવડાવી અજીજ બીમારને હેરાન કરી પોતાનો કીનો લેવામાં મગ્ન થાય છે, વખત પુરો થતાં જાય છે, તેના જવા પછી ગીબલા વસીમને લઈને ત્યાં દાખલ થઈ જે દાસી આવે તેનું ગણું દાબી દેવા કહે છે.

પણ ગીબલાને ધ્યાન ન રહ્યું કે અજીજ તો પોતાને વારો પુરો કરી ચાલી ગઈ છે ? ભુલમાં વસીમ શરારા દાસીનું ગણું દાબી મારી નાંખી કુવામાં ફેંકી ચાલી જાય છે.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧.

વજાહતનું ઘેર-વખતનાં વેહવાસાથે વજાહતના ઘેરમાં પળાએલા વસીમના બચ્ચાંઓ સારી હાલતે રહેલા દેખાય છે.

પ્રવેશ ૨.

નઈમ અમીરનુ ઘેર-વચગાળે દરમીયાન નઈમની બધરી ગીબલાને પેટે એક દીકરાનો જન્મ થયોછે. તેને દાયા રમડતી જણાય છે. ગીબલા તથા તેનો ખાવીન્દ વાત કરતાં જણાયછે. એ અવસરમાં ગીબલાને એક ચીઠઠી મળે છે જે ચીઠી ખુની વસીમની હતી, જેમાં વસીમ ખુની જે દાહડેથી ગીબલાના ઘેરમાં ખુન કરી ગયો હતો તે દાહડેથી તેને જાણ્યું હતું કે ગીબલા તો તવંગરની બધરી છે; તેથી દબાવમાં રાખીને તેની પાસેથી રૂપીયા કઢાવવાનું ઉત્તમ સાધન છે, અને એ મુજબ તે વારંવાર આવીને રૂપીયા કઢાવી જતો હતો અને આજે પણ તેજ મુજબ રૂપીયા દસ હજાર પડાવવાની લાલચથી તે અહીયાં આવી પોંદ્યોયો હતો અને ગીબલા પર ચીઠઠી લખી હતી. તે ચીઠઠી વાંચી ગીબલા તેણીને ખાગમાં એકાન્તમાં મળવા જાયછે.

પ્રવેશ ૩.

નઈમના ઘેરનો ખાગ-અહીયાં વસીમને ગીબલાની મુલાકાત થાયછે. વસીમ રૂપીયા માંગે છે. ગીબલા એક પછપણ આપવા ધસીને ના પાડે છે. હોજતોજ દરમીયાન વસીમનો બનાવટી વેશ તથા બનાવટી દાદી નીકળી પડે છે. ગીબલા તેને ઓળખે છે અને આગલ તેને ખુન કીધું હતું તેમજ પોલીસ તેને પકડવા આતુરછે એમ જાણી ગીબલા તેના બસમાંથી છુટી જવા પોલીસના હાથમાં આપવાની ધમકી આપેછે પણ વસીમ તેને સાંળી ડાંટી કરેછે કે ત્યારે તો આપરે બન્ને પોલીસમાં જઈએ આપણા ગુનાહો કબુલ કરી દઈએ અને પછી એકજ ફાંસીના માથડા પર બન્ને લટકી જઈએ. ગીબલા લાચાર બની મરહુમ અલ્લખને ફરીયાદ કરેછે કે તું મરી ગઈ છતાં મને દુખ દેવામાં હજુ પીછો છોડતી નથી. એ વાક્યપરથી

વસીમને શક નય છે કે શું ત્યારે મેં મારીને કુવામાં નાખી દીધેલી લાશ તે મારી છોકરી અજીબનીજ હતી ? ખુલાસો થતાં માલમ પડે છે કે એશક તેજ હતી, ત્યારે વસીમ કેધાયમાન બની તેણીનું ખુન કરવા ધસે છે. તેટલા ત્યાંજ એ લોકોની વાતો સાંભળવા ઉભેલો નઇમ અમીર બાહર નીકળી તે વાતનો નીવેડો લાવવાં વસીમને કહે છે કે જો તું નીતીને મારગે ચાલી ગીબલાની પુઠ પકડવાની સુકીદે તો હું તુને દસને બદલે વીસહજાર રૂપીયા આપુછું. વસીમ કબુલ કરે છે, રૂપીયા લઇ પોતાના અચ્ચાંઓની શોધમાં ચાલી નય છે.

ત્યાર બાદ વર બધિરની તકરાર ચાલે છે. છેવટે અનુભવી નઇમ પોતાની બધરીને નેક મારગે હબુપણ ચાલવાનો ચાન્સ આપે છે ગફલતીમાથી બેદાર બનેલી ગીબલા પોતાના ખાવીન્દનુ ફરમાન કબુલ રાખે છે અને તે ઉપરાંત જે લોકોનું તેણીના હાથે ભુરૂં થયું છે તેઓનું ભલું કરી પોતાના પાપો ધોઈ નાખવા વસીમ ના રવડતાં છોકરાંઓની શોધમાં બન્ને માઠી બધિર નીકળે છે.

પ્રવેશ ૪.

નગીનાનો બગીચો—ક'બખ્ત મોજલા આશકને નગીન, પાછો પકડી લાવે છે ચાલાક આશક તેણીને હાથતાલી આપી કાયલ કરી મરદોની તરફ ધીકકાર બતાવવાનું છોડી દેતાં સીંપવે છે.

પ્રવેશ ૫.

શેહેરનું રીફરેશમેન્ટ બાર--વજહત પોતાના પાલક અચ્ચાં સલીમ હમીદાને હોટેલમાં ખવડાવવા લઇ આવે છે, અને તેઓને હોટેલમાં છોડી એક મીત્ર જોડે બીલીયડ રમે છે. રમતમાં તકરાર થાય છે, તકરાર પરથી હાથો હાથની ઝપાઝપી પરથી તલવાર આજી (ડયુએલ) પર આવી નય છે.

અહીયાં અજીબ ગીબલાના ઘેરમાંથી નીકળેલી નોકરીની તાલાશમાં તેજ હોટેલમાં આસરો લેવા આવી છે તે આ મામલા બેઈ આગલો કીનો લેવાને દાવો કરે છે તલવાર બાજમાં વળહટાને માત કરી જેવી જનથી મારવા બંધ છે તેવાંજ સલીમ હમીદા નીકળી આવી પોતાના પાલક પાતાને બચાવવા વીનવે છે અજીબ તેઓને પોતાના લાઈ બેહેન ઓળખતાં વીચારમાં પડે છે કે હવે શું કરવું? કીનો લેવે યા સલીમ હમીદાનું પાલન કીધું તેથી જતો મુકવો? સર્વાનુમતે છેવટે ઝગડાનો સમાધાન કરી તેના નીતી બ્રદ્ધ થએલી અજીબ સાથે લગન કરાવી આપે છે.

અહીયાંજ છોકરાંઓની શોધમાં નીકળેલો વસીમની બચ્ચાઓ બેડે લેટ થાય છે.

અહીયાંજ બદકાર ગીબલા પોતાના પાપોની ક્ષમા માગવા ખાતર આવી લાગે છે અજીબ તેને ક્ષમા કરે છે. બધાઓનું સુખી અંતમ થાય છે.

સમાપ્ત.

બનામે ખુદા.

૧

સહેલીયાં—પ્યારા નીરંજન નાયરા નીરાકાર,
આસા તોરી પલછીન નીસદીન કીરજેગાર;
જગતકે ઝ્યાર દેવ સકલ નીત ગાવત તેરોહી ધ્યાન,
જગતવાલી દુખ નીવાર પાર કરદે તુહી પાર.

સલીમ—

૨

ગમ ન કર લાડલી પ્યારી બહેના,
જગમે સુખ દુખ સખ સહેના.
કબી શાદી કબી ગમ હય અયાં,
બદલતા રંગ હય જમીં આસમાં.
કબી નેઆમતેં બારી બારી,
કબી કોકાંસે દુશવારી.
કબી બઝેઠનકે અસવારી,
કબી રાહ ચલતે દુશવારી.
જયસે જયસે વકત હય બદલે,
વઝેસે વઝેસે રહેના પડે.

૩

સહેલીયાં—હાં ઇફતેખાર દીના આલમકી હુસીના,
વાહ ગુલશનકો રંગી બનાઝે હુમ.
બેલા જુધ હય જસકે સરશારેમિ,
હસકી આમદ હય અપને પીયારેમિ.

છલખલ મચાએંરી શાદી મનાએં હમ,
ફલકપે બકે વાડી અકશાં ખીખર ગઇ.
બનકે સીતારે દેખો કએસી ચમક ગઇ,
રૂપે રંગીસે શરમીન્દગી ચાંદકો,
જો વોહ આએ મુરઝાએ જલજાએ,
ખાધ ઉનાખી ગુલાખી.

૪

સહેલીયાં—ગજબકે નાજ દીખલાએ,
ફાન હમસાજ સીતમ પરદાજ પ્યારી સબ મનકો ખીરમાએ
તોરી સીતમકી હય યે છલખલીયાં,
તડપે હજારોં નીત તોરી ગલીયાં.
પ્યારી મોરી યે ન્યારી છખી,
અદાએ સદાએ લુલાએ રીઝાએ નીસદીન મનાએ.

૫

સહેલી—હસ્તીકે ગુલજરમે નેક ઝૈર ખદ ધનસાન,
ખાહમ ફીર યેહ કીસલીયે હુજજત હય દીલજન.
સુનો યેહ ખતીયાં,
મર્દ સજજન દુરજન દોનો ખરે ઇસ જહાંનમે.
કીમતી જોહર નાચીજ પત્થર દોનોંશી હંચ જમીનમે.
કાગઝો કોયલ એકહી બનમે,
વયસેહી જગમે મર્દ સુનો.

ગીજલા—

૬

યારગાર તુ ખડા ઇરકવાલા સાજના,
તેરા પ્યાર હએ ખરા આશકેમે નહી તુજસા દેખા.
જનીસાર તામેહાર સખતદીલ કડા ઇરકવાલા,

ભડકી ધરકકી જખ બદનમે આગ, જનકો કરતી હચ્ચે ફના.
ફીનો ફુનીયાસે બશરકો ધરક, વાકધ દેતા હચ્ચે મીટા,
ઉલકતવાલે પ્યાર જતા જનો દીલસે મચ્ચે ફીદા.
અયશો આરામ હાસીલ હચ્ચે તુએ, અખ અન્દગીકા લે લે સજા.

વજાહત, હફીજ-

૭

મલલખ જનસે ખુશ ગુલશનસે,
છુટું ગુલ ખુટ નચ્ચે નચ્ચે હમ.
જાકર સનસે હર હર ફનસે,
ફાસે દીલખર ખુશરંગ સનમ.
ઉલકતવાલે ચાહતવાલે,
હમસે ફુનીયામે હોંગે કમ.
કોઈ જીએ યા મર જાએ
નહીં કરતે હમ શાદી યા ગમ,
ખાદે સખા બી સુખહોદમ ચેહ દેતી હય પયામ.
સુખહે મયકા રંગીં જામ શખકો દીલઆરામ
ન તો ગરજ હલાલસે ન જાને હમ હરામ,
રંગ ઉમંગ બે દીરંગમે રહેને હંચ મુદામ.

અજીબ-

૮

અપને મનકો બસ કરે,
ફાની હસ્તી ખુટી કાયા કોઈ સાથ ન ચલે.
કોઈ જીએ દુખ ભરે પાપી સીતમસે નાહી ડરે,
નેક હોએ તો નેકી ન છાંડે ચાહે જાનસે મરે.
નાર પતીવૃતા દુખ ન જાને આકતસે નાહી ડરે,
સતી હોએ સો સત ન છાંડે પીયુકે સંગ જરે.

ચલતા—અચ્છી દીવારોંકો તકના દેખું કાગજકા ચીપકના,
 પુરી મુઝમે હય જી ભરી દેખો શયતાની.
 ચલતા પુરજ મેરા નામ, સીડી ચઢના મેરા કામ,
 રહેના મસ્તીમે મુદામ ચેહી શાદાની.
 જહાં દેખી સુરત પ્યારી વહી રખ તવા તગારી,
 યારોંને જમાઈ યારી હોને લગી ખોસા કીનારી.
 ચલા ખટારા જેખ ગુજરા રંગી પ્યાલા વીસ્કીવાલા,
 હાતા પાઇ માર કુટાઇ ગાલીકા રંગ લાનેવાલી.
 મસ્તી ચઢી સૌદા ઉઠ્યા પુલીસકો બુલાનેવાલી,
 બુતે પડે કયદી બને પીયા શરકા જામ.
 સુઝી કુચ્છ ન ઉલ્લુ બને ખોયા અપના કામ,
 ઉડ ગચ્છે એઅલાન આખરી સલામ.

ધરખસી—

૧૦

ચેહ રએન કાલી ચેરાગે દીલા લે સજનકો ફુંડન ચલીચલીજી
 નજર ન આયા પીયા રંગીલા મય છાન મારી ગલી ગલીજી.
 ખતાદે સખી કૌન ગલી ગયો શ્યામ.
 ચેહાંસી દેખી વહાંસી દેખી ફીર અખ તો આખીર ચમનમે જાકર
 ગુલોંમે દેખી શજરમે દેખી મંચ દેખી સારી કલી કલીજી,
 લગી હય ફુરકતકી આગ અયસી ન પ્યારે આશક સીવા બુઝેગી
 ચે આગને મુઝકો ફુંક ડાલા કોઇ કહો મય જલી જલીજી.

બાબ દુસરા.

મનાહત—

૧૧

ફુન્યા મતલબકી ધનસાં મતલબકા ધર દર મતલબકા,
 રાજ કાજ યાર ગાર આહ પ્યાર સારે મતલબકે.

મીયાં બીબીસે મોહબ્બત જતલાએ કીસલીયે ?
 બીવી સમઝકર ? નહીં.—સીફ્ અપના દીલ બહેલાને.
 મર ગઈ તો પરવાહ નહીં કરતા, નહ શાદીકી ફીક કરતા,
 ઝટપટ દુસરી જોર કરતા, અપને આરામપર મરતા
 યે બી મતલબપરસ્તી.
 બીવી મીયાંપર શયદા ગીરવીદા હય કીસલીયે ?
 શૌહર સમઝકર ? નહીં.—સીફ્ અપની પુદગરજીપર,
 જવર કપડે બનાએગા અચ્છે ખાને ખીલાએગા,
 ગાડી ઘોડે ફીરાએગા ઝૌર મેરે નાજ ઉઠાએગા.
 યેબી મતલબપરસ્તી.
 આપ ભાઈ બેટા ખાવા સારે મતલબકે.

મજહૂત—

૧૨

દુકડે ખાતીર મુફ્લીસ બેકસ સેલ્તે ઝીડકીયાં,
 નાઅમતેં ઉજમા ખાકર ઉમરા કરતે ખુશીયાં.
 લાચારોંકી દુખમે કટતી જીન્દગાનીયાં;
 દુનીયાકા હય તઝોર યેહ અમીર હો શાદાં.
 જમાના દોસ્તદાર હય અમીરોંકા,
 ગમખાર કોઇ નહી બદનસીબોંકા.
 ખુદાબી તરફદાર તવંગરોંકા,
 નહી પુછનેવાલા કોઇ ગરીબોંકા.
 મર જાએ કુત્તા કીસી અમીરકે ઘર,
 માતમ કરને આએ સારા શહર.
 ઝૌર જે ગરીબકા મર જાએ પીસર,
 પડોસીતક ન લે ઉસકી ખબર.

સલીમ હમીદા-

૧૩

ખોએ ઉકા ધાનીકેલીએ કાહે ?
 કર સામાન અએશે જવેદાનીકે લીએ.
 ફુનીયા જન લે એહ બદીકા બાજર.
 હોકે દાના કયું તીન પાંચ કરે.
 ઉત્ર છોટી, બડે અરમાં કયું રખે !

નગીના-

૧૪

કીયા કરતે હંચ અચ યાર તેરી યાદમે હમ નાલે,
 મુઝકો તુઝસે ઇતની ચાહ તુઝકો જરા નહી પરવાહ.
 અચસે સંગીકે હમરાહ કીસીકા ખુદા ન પાલા હાલે,
 કરતે મુઝહીપે હંચ એહ ધાત, ડંસતે મુઝહીકો હંચ દીનસ્ત,
 કયસે પાલે દુશ્મન જાત, દોનો શાનોંપર દો કાલે.

૧૫

જવાસે-વાહવા વાહવા મચલ ન ઇતના,
 સંભલ સંભલ જરા કરલે ધ્યાન.
 મજદુરકો શેખીકી ખાતે સોહાય નહીં,
 જરા આઇના તો દેખલે ઔર ખુદ સમઝલે.
 રાનીકે આગિ ખડા હય ભીકારી,
 જતલાએ સાહુકારી એહ દીલકો મનાએ નહી.

૧૬

નગીના-યાર દુલારા તુ હમારા મુઝસે પ્યાર કયું ન કરે ?
 પ્રીત રીત તજે કયું ? મુઝકો ન ચાહે.

બોલ બોલ જો મોસે પ્યારે માંવરીયા,
કયા મંચ નહી છપીલી હું કામનીયા ?
મુખ રંગીલા નહીં કયા બોલ સઘ્યાં ?
લે લે સીને લીપટ ઝાર મીઠે ખચન સુના.
જ્યા લુભા લે ચેહ નખરે છાડ,
આ જ ગલેસે લગ જ મેરે.

આશક—

૧૭

કાલી ગોરી સુરતપે ન જના ચેહેરા નમકીન આજદ હો,
દીલ જો ચમારીપે માઇલ હો અપના.
રાની મુકાબીલ ન હો પરીબી ઉસકે મુકાબીલ ન હો,
ક્રીસીકા શએદા હુવએદા ન તુ મેરી માદા ન મય તેરા નર ખનુ.

૧૮

અજબ—અચસી અચસી ખાતોંકા ખયાલ છાંડ ખાવરી,
સબી એક હો કે આખીર ખાકમે મીલ જએંગે.
બોલતી રૂહ ગદ્દ જો નીકલ મલમલ હાથ રેએંગે,
જવાનીકે પાલે માસ કુલ્તે જાંજો ખાએંગે.
સાફ રખે હંચ જસકો યું કશમે જખ સુલાએંગે,
ખીચ્છુ ઝૈર સાંપ મીટટીમે જસ્મકો સખ મીલાએંગે.

ધરખસી—

૧૯

પીયા જાઓ જાઓ મોસે ન બોલો,
સઓતનકે સંગ રહો.
બારે હોત ધર આએ હો મેરે કરત ઢંગ નએ;
જાઓ સઓતનીયાકે ધર રહો તુમ કૈન ચે કુખ સહે.

દાનો—મધ્યાસે ભધ્યા સીપધ્યા પીયારા મીલા,
ભાધસે પ્યારી બહન.

ખાનમ—મેરે બીછડે.

નગમા—તેરે સદકે.

ખાનમ—હાંજી મીલા માદરસે બેટા સોહન.

આશક—ઓ ખારેતઆલા યે કયા ઘોંટાલા બેતા ન અચ્ચે કંફન.

નગમા—ભાધજન મેહેરખાન.

આશક—મેરી પ્યારી જન જન.

ધરબસી—કચ્ચેસી ગલીયાં નીરાલી હય ચલીયાં,

ધતીયાં બતીયાં માની પીયા સય યે જનોરે.

કીયા કામ નયા યે ખુબ હુમ્મ સીયાનો ખાત ઠાનો,

અંગેજી ટાપી સરકો જો સોપી બનગચ્ચે ભોપી જાપાની.

માર વોહ ખાધ બન ગચ્ચે સૌદાધ પીટને આધ શેખાની.

કચ્ચેસી સૈયાં તોપે જુતી પડીયાં હાં—કીયા કામ નયા.

ગીજલા—

ફતાહ ફતાહકા દુઓર આયા મયને અખ મુદ્દોઆ પાયા,

શયતાંકા સરપર હય સાયા ચમકા હય કીસમતકા તારા.

જશને ખુશહાલી હોગી, ઉસકી બરબાદી હોગી,

હારેકા સર માઈં સખ કુચ્છ અપના મય કર હુંગી.

કીસીકે કયા સવાબસે અજબસે હય મુઝકે કામ,

પાઈં આરામ મુખ્કો શામ હાસીલે લાકલામ.

બાબ તીસરા.

સલીમ-હમીદા-

૨૩

હમ રંગ નયા દીખલાએંગે, રદસ અબ કહેલાએંગે,
રૂતબા બડોંકા પાએંગે દીન આરામોમે કટિંગે.

સલીમ-ખાના હો છુરી કાંટસે,

હમીદા-હુકમ કરંગી ડાંટીસે.

સલીમ-શીકાર ખેલું જંગલમે.

હમીદા-મંથ સચેર કરંગી ગુલશનમે.

દોનો—યે સારી ખાતેં કયું ન હમ કરેંગે ?

કયા તવંગરહી હો સખ ઇન ખાતોંકે મુખતાર.

શાન હમારી હો ગદ હય ન્યારી,

બયડનેકો ઘોડા હય ઝૈર ગાડી.

ખાનેકો હય ન્યામતે નીરાલી,

જન્દગી શૌકસે ગુજરેગી હમારી.

નગીના-

૨૪

આનખાન શાન તોરી ખાંકે સાવરીયાં,

મય હું નીસાર આ પીયરવા.

લાસાની નુરાની તોરી ચેહ સુરતીયાં, પ્યારી હય સુરતીયાં,

શાનમે ધ્યાનમે ગ્યાનમે લા જવાબ.

આગ ખીરહાડી સર કુંકજએ કયસે કરું હાએ જગર જલાએ,

ચશમએ અરમાં જયરા લુલાએ

મએહું નીસાર ચે પીયરવા.

ધરબસી-

૨૫

માનુ માનુ ન તેહારી ચાહે પાઈં પરાઇ,

લોક લાજ હમ સખ તજ દીના તનમન તુમપર વારન દીના

બીન સમજે કર લીન પ્રીત હમ વઝેસી મીલી સજાઈ
 જે હોની થી હો ગધ સજની સમજ સમજુ મનમે પચતાઈ,
 કરમમે હમરે ચેહી લીખ્યાથા શ્યામ મીલે હરજાઈ.

ઘોડે—

૨૬

પહેલવાનો નૌજવાનો અખ ચલાવો રેલ
 કમાલ દીખાવ મરદકા ઝૈર ખેલકા હો ખેલ.
 હંચ મરદ અધ્યાર બેકાર બને કચું જનકે ખીદમતગાર,
 બસ ઝૈરતોકે હાતોં નહી બનેગે બેવીકાર,
 ચલકે સખ અલીકે અલી ઝા પ્યારે લાઇયો.
 ફેંકદેં લગામ તોડદેં લખાદેકો,
 હાં ચેહી ઠીક અખ ચઢેગી ચેહ મંઢેપર બેલ.

૨૭

આશક—ટટવી હય કચરસી ચેહ તરાહદાર,
 ગાડીલી રંગી હય રંગદાર.
 કઈં મય સઝેર હોકર સવાર કુચા ખાઝર,
 કોડેકો માર અડે જે ઘોડા તો ડાઈં ફટકાર.
 ધીમી ફુલકી ચલ તુ ચાલ, તુરકી સરપટ આદત ડાલ.
 લગે જે હંટર હોગી લાલ, ચઢેગા ખુમાર,
 અંદર બચઠે આશક ચાર ટંગડ પટ્ટેકા સવાર,
 કુદો કુદો સીના ઉભાર.

